

1944 och beredskapen

■ ■ FLYGVAPEN-NYTT har tidigare skildrat det kritiska beredskapsåret 1943 och det krävande arbetet på några av flygvapnets skiftande verksamhetsområden. Bl a har strävandena att snabbt bygga upp det för hela försvaret och nationen livsviktiga jaktflyget med nya förband behandlats. ■ Nedanstående redogörelse talar först om händelser och åtgärder på senhösten 1943 fram till våren 1944 — be-lysta av några ord om hur det andra världskriget under tiden går vidare. För svensk del ger läget på de finska fronterna och Finlands förhållande till förbundsbrodern Tyskland redan på vintern 1943—44 och ännu mera senare anledning till oro. En rad beredskapsförstärkningar, som längre fram följs av nya sådana, behandlas. ■ Det relativa lugnet under den ovissa vintern efterträds på våren 1944 av ett ytterligare skärpt läge. De beredskapsförstärkningar, som därunder anbefalls för flygvapnets del från senhösten 1943 fram till slutet på mars 1944 skildras i detta avsnitt. Senare åtgärder, bl a det hastiga "pådraget" vid vårt jaktflyg och vid flygvapnets alla baser på Valborgsmässön den 30 april 1944 och bomb- (attack-) flygets ökade beredskap efter den brittisk-amerikanska invasionen på kontinenten den 6 juni 1944, kommer att behandlas i nr 5/67. ■ ■ ■

Av överstelöjtnant NILS KINDBERG

I slutet på september 1943 ebbat den av tyskarnas totala maktövertagande i Danmark vållade svenska *Septemberkrisen 1943* ut. Vår beredskap sänks därpå i oktober. Läget på den europeiska krigsteatern har då bl a kännetecknats i söder av Mussolinis fall och tysk reträtt norrut i Italien, samt i öster av de alltmer växande, stora ryska framstegen.

FARHÅGOR FRÅN ÖST

För svensk del anses det i vår närhet rå- dande, lämligen lugna läget snabbt kunna förändras. Vår ÖB, general THÖRNELL, utger därför i december 1943 en maning till fortsatt verksamhet och beredskap för

General OLOF THÖRNELL — född 1877, försvarsstabschef 1937, ÖB från 8.10 1939 till 1.4 1944.

tänkbara lägesförsämringar. I stort sett förblir likväl det utrikespolitiska läget gynnsamt för Sverige ända till medio mars 1944. Man kan då befara en ny krisperiod, eftersom det hårt trängda Finland vid den tiden uppenbarligen börjat förbereda sitt utträde ur kriget. Våra ledande befara då, att både Tyskland och Ryssland kan inleda militära aktioner i eller över Finland — företag som kan komma att gå fram även mot och över Sverige.

Riskerna härför orsakar på våren 1944 en rad svenska beredskapsförstärkningar,

sträckande sig över den sammanfattningsvis *Vårkrisen 1944* kallade ständigt farofyllda tiden 15 mars—31 oktober nämnda år. Dessa svenska beredskapsförstärkningar skildras nedan.

Utomlands märks samtidigt framgångsrika amerikanska och brittiska offensiver i Stilla havet och Burma. Ryssarna går fram från Ukraina, i Vitryssland, mot Baltikum och i Polen på tyskarnas östra huvudfront. Längre i norr kan de notera högst avsevärda vinster på sin front mot Finland, innebärande ett nära nog dödligt hot för detta vårt gamla broderland. I början på sommaren — den 6 juni 1944 — börjar den sedan länge förberedda brittisk-amerikanska invasionen västerifrån på Europas fastland, med landstigningar och terrängvinster på Frankrikes normandiska kust. Operationen stöds verkningsfullt av inte mindre än 11.000 flygplan. Den 25 augusti är Paris befriat och samma dag begär finska regeringen fredsunderhandlingar med Sovjetregeringen i Moskva.

NY ÖB

På hösten 1944 står ryssarna långt in i Polen. Fortsatta offensiver från öster och väster hotar alltmot axelmakternas militära centrum Hitlertyskland. För svensk del noterar man under den spänningsmätade, länge pågående "vårkrisen" bl a större beredskapsskärpningar i slutet på mars och början av april 1944. Nya, omfattande sådana på själva Valborgsmässön den 30 april—1 maj och kort efteråt, omedelbart efter juni månads invasion, bl a ökad beredskap vid svensk bomb- (attack-) och spaningsflyg. I mitten på september 1944 kommer beredskapsförstärk-

HAWKER OSPREY eller S9 — ett i följd av 1925 års försvarsbeslut anskaffat engelskt-byggt eldlednings- och spaningsplan till "flygplan-kryssaren" GOTLAND. Fanns tiden 1933—46 blott i ett fåtal exemplar. År 1944 hade antalet nedgått till fyra. Motor en Mercury IV A på 545 hk — toppfart ca 230 km/tim.

Den ovissa vintern och oron för utvecklingen i Finland

ningar i Övre Norrland. Dessa orsakas bl a av finska, i vapenstilleståndet med Sovjetunionen framtvungna anfallsoperationer mot den förutvarande förbundsbrodern Tysklands på finsk mark öster om Torne älv ännu kvarstående styrkor.

I Sverige har på sommaren bl a noterats ombyte på ÖB-posten den 1 juli 1944. Generalen Thörnell — som kvarstått i sin svåra tjänst ett år över eljest vanlig tid — avgår då. Generalen Helge Jung förordnas som vår nye ÖB.

General HELGE JUNG — född 1886, ÖB 1944—51 — i samtal med dåvarande flygstabschefen, generalmajor Bengt G:SON NORDENSKIÖLD.

På hösten 1944 — när krigsfaran i Norden efter ett finskt vapenstillestånd den 2 september med ryssarna anses börja lätta, och nya, betydelsefulla framsteg vunnits av de allierade makternas flyg, arméer och mariner i kampen mot huvudmotståndaren Tyskland — kan i slutet av oktober 1944 beredskapsminskningar beordras i Sverige. Den utdragna Vårkrisen 1944 har nått slutet för svensk del. Ute i världen fortgår emellertid striderna länge än — under hela det andra världskrigets och den svenska förstärkta försvarsberedskapens slutskede.

Ett relativt lugn inträder i svensk beredskap på hösten 1943. Detta kan dock i en hel del fall tydas som ett förbud till 1944 års vårkris. Det allmänna utri-

kespolitiska läget och de strategiska förhållandena i vår närhet — efter septemberkrisens successiva lättnader den 4, 9 och 10 september — är fortfarande sådana, att någon frihet från krigsrisk inte kan anses föreligga.

TOTALT CA 425 PLAN

Vårt flygvapens beredskap måste därför alltså hållas tämligen hög. Dess resurser för neutralitetsvakt och försvar i luften vintern 1943—44 är då totalt sett ca 425 plan i ca 35 krigsflygdivisioner. Dessa är fördelade dels på två flygeskadrar (E1 och E2), dels på flygvapenchefen direkt underställt jakt- och spaningsflyg m m. Visst armé- och marinsamverkande flyg finns avdelat. Mindre delar av flyget innehar från 5 min till 2 tim beredskap för neutralitetsvakt och spaning. Andra delar har från 6 till 72 tim beredskap, vilket närmare framgår nedan.

Underställt flygvapenchefen:

- omedelbar neutralitetsvakt:
 - tre jaktrotar ur resp F8, F9 och F10, med två jaktplan var av resp typ J 9 J 11 och J 20-baser resp. Barkarby, Säve och Bulltofta;
 - två fjärrspaningsgrupper ur F11, med fyra tvåmotors spaningsplan S 16 (Caproni) var, på flottiljdepån (Nyköping-Skavsta);
 - en likartad fjärrspaningsgrupp ur F11, ombaserad till F7 depå (Sätenäs i Västergötland);
 - stridsberett på 24 tim (ett dygn):
 - tre jaktdivisioner ur resp F8, F9 och F10 — på ordinarie fredsbaser (Barkarby, Säve och Bulltofta);
 - stridsberett på 72 tim (tre dygn):
 - ja k t f l y g, summa tre flottiljer (F8,

F9 och F10), vardera med flottiljstabsgrupp och tre divisioner på ordinarie fredsbaser (se ovan) — i allt ca nio jaktdivisioner med plan typ J 9, J 11 och J 20, summa 120 jaktplan;

bomb-, (attack-) flyg, summa fem flottiljer (F1, F4, F6, F7 och F12), härav en tung och fyra lätta flottiljer på ordinarie fredsbaser, en av de lätta flottiljerna om endast två divisioner — i allt ca elva divisioner med flygplan typ B 3 (F1), B 5 (F4 och F6) samt B 17 (F7 och F12), summa 188 bomb- (attack-) plan;

spaningsflyg, tre flottiljer, härav en fjärrspanings- (F11), en arméspanings- (F3) och en marinspanings- (F2), med i allt tre fjärrspanings-, fem reducerade arméspanings- och två reducerade marinspaningsdivisioner — summa tio spaningsdivisioner med 36 tvåmotoriga S 16-plan, 36 enmotoriga S 17-plan samt tio sambandsplan (S 14), på fredsbaser — summa 82 spanings- och sambandsplan;

- Summa summerar, under CFV 390 flygplan.

Armésamverkansflyg:

- en spaningsgrupp i Boden, med tre S 17- och ett S 14-plan, lydande under militärbefälhavaren Övre Norrland;
- fyra sambandsplan S 14, tre vid F3 och ett vid F4, att på beställning kunna tilldelas militärbefälhavare;
- allt som allt för armésamverkan åtta flygplan.

Marinsamverkansflyg:

- vid kustflottan 14 plan, härav en torpedflygdivision om åtta T 2-plan (Heinkel) vid Gålö samt en marin-spaningsdivision om sex S 17-plan på Hårsfjärden och vid Norrtälje;
- under marindistriktschefer 10—12 plan, indelade i fyra reducerade spaningsgrupper S 17 och S 12, med 2—3 plan i varje, på fyra kust- och en insjöbas (Mjörn);
- allt som allt ca 25 plan för marinsamverkan.

Krigsbasförband:

under CFV 18 basbataljoner på O- och T-baser, vid marindistrikt tre sjöbasplutoner.

DEN OVISSA VINTERN

1943—44 präglas liksom övriga "mellaperioder" i försvarsberedskapstiden främst av forcerat arbete på utbildning, flygmaterielutökning och fortsatt uppbyggnad av flygvapnet med beslutade och påbörjade förband. Oaktat årstidens ur siktsynpunkt ogynnsamma väderlek utförs mången rutinmässig beredskapsflygning i neutralitetsskyddets intressen. Åtskilliga sådana avser att *avvisa* många över svenskt land och vatten inkommande *utländska* plan eller att *följa* *nöd-ställda* eller nedtvingade plan till vissa av våra flygfält. Andra av våra uppdrag gäller spaning vid landgränser eller över de oss kringliggande vattnen — Östersjön, Öresund, Kattegatt och Skagerack.

Bland utfärdade order m m kan nämnas:

- den 26 november 1943 utger flygva-penchefen en ordersammanfattning av gällande beredskapsföreskrifter i tabellform. Bl a utläser man därur: *att för omedelbar neutralitetsvakt avdelat jaktflyg vid dager och under ordinarie tjänstetid skall ha tio min startberedskap (tidigare fem); att fjärrspaningsflyg i motsvarande tjänst från gryningens början till två*

timmar före skymningens slut skall med ett plan vara startberett på *en halvtimme* och med övriga inom *sex* timmar för spaning inom anbefallda områden;

att på flottilflygfält och baser för "krigsfall I" (Tyskland) grupperat jakt- och fjärrspaningsflyg (bl a i Skåne) skall vara stridsberett inom 72 tim efter order;

- den 29 februari 1944 utger ÖB vissa förhållningsorder för flygvapnets uppträdande vid neutralitetsskydd, föranledda av missbruk på tysk sida av nödsignaler från flygplan. Det bestäms nu:

att enbart nödsignaler inte får föranleda utebliven eldgivning från svensk sida, samt

att eld inte får avges mot flygplan i uppenbar nöd, dvs mot dem, som förete skador, motorstörningar eller har påbörjat nödlandningsförsök,

- den 1 mars — med anledning av bl a krigsläget i norra Finland, nära Torne älv-gränsen — kommer order från ÖB om inskränkningar i vår flygverksamhet i gränstrakter. Det bestäms då:

att flygning i regel inte får ske närmare gräns än 20 km, dock

att om övningsskäl gör det nödvändigt, flygning må ske fram till *en* km från gränsen — på villkor att ständigt noggrann markorientering hålls.

Vid vinterns slut, den 14 mars 1944, drabbas flygvapnet och dess förvaltning av en svår personalförlust. Den ca 45-årige souschefen för flygförvaltningen, generalmajor *John Stenbeck*, avlider hastigt på sitt ämbetsrum, drabbad av sjukdom. Till hans efterträdare från 1 april och till generalmajor förordnas den 31 mars dåvarande materielavdelningschefen överste *Nils Söderberg*.

INTENSIVARE SPANING

De finska fredstrevarna på *förvåren 1944* samt inkomna underrättelser att Hitler

SAAB 18 A helt svenskkonstruerade helmetalmonoplan i dural m m. Projekterades 1938 och provflögs 1942. Från ca april 1944 tillfördes typen F1 såsom bomb-(attack)-plan. Två Trollhättebyggda luftkylda stjärnmotorer av typ svensk Twin

kan väntas sätta igång ett angrepp på Sverige, om Tysklands bundsförvant Finland går ut ur kriget, medför i slutet på mars 1944 viss ökad beredskap här. Vid flygvapnet omfattar åtgärderna främst:

- ökad flygspaning över Östersjön och Öresund,
- skärpt jaktflygberedskap över Stockholm, västkusten och Skåne,
- påskyndade transporter till krigsbaser av vissa krigsförråd (ammunition m m).

Den 23 mars utger ÖB nya order för flygspaningen. De ansluter sig till gällande områdesindelning. Flygvapnet skall nu:

- från 24 mars tills vidare övervaka dels södra Östersjön syd linjen Memel—Ölands sydspets, dels Östersjöns mera östliga farvatten, ost linjen Memel—Ölands sydspets—Gotlands sydspets (Hoburgen—Fårön—Dagerort (Dagö); med minst en flygning per dygn på växlande tider, särskild uppmärksamhet mot sjötransporter,
- från samma tidpunkt medverka i och reglera spaningen i sydvästra Östersjön över det s.k. Bornholmsgattet sydost Skåne, där tidigare en marin-spaningsgrupp spanar, och
- vid rapportering verkställa denna förutom till ÖB också till närmast berörda militärbefälhavare ur armén och marindistriktschef ur marinen.

Samma dag, den 23 mars, reglerar ÖB också marinsamverkansflygets spaning från 24 mars. Den skall omfatta:

- dels nordvästra Östersjön väst linjen finska Utö—Dagerort—Fårö—Gotlands sydspets,
- dels — medverkande i flygvapnets ovan angivna spaning — väst linjen Ölands sydspets—Bornholm—Sand-sammaren (Bornholmsgattet).

Också vid nyssnämnda flyg skall minst en flygning utföras per dygn på växlande tider, rapportering enligt förut-nämnda grunder.

F11-GRUPP TILL VISBY

Likaså samma dag, 23 mars, vidare-befordrar flygva-penchefen ÖB:s order till

Waap (STW C 3) på vardera 1065 hk. Toppfart ca 460 km/tim, flygsträcka ca 2.200 km. "Gleasad" nos med mycket god sikt, indragbara huvudlandställ och instigningslucka för besättningen undertill.

chefen för Södermanlands flygflottilj (F11). Som nya utgångspunkter för den strategiska spaningen bestäms nu ett krigsflygfält i nordöstra Skåne för en grupp ur 3:e divisionen vid F11 samt Visby civilflygfält på Gotland för en grupp ur 1:a divisionen vid F11, med 4 resp 4—6 S 16-plan i dessa grupper.

Den 24 mars följer som väntat beredskapsskärpningar dels vid jaktflyget och dels vid flygvapnets samtliga baser. ÖB-orderna i frågan bestämmer nu:

- att våra tre jaktflottiljer F8, F9 och F10 vardera skall krigsorganisera flottilstabsgrupp och tre jaktdivisioner, med vissa inskränkningar,
- att de med sina i allt ca nio divisioner skall vara beredda att avvärja neutralitetskränkningar (dvs utländskt flyg) sålunda:
F8 över Stockholm, östra Södermanland och Uppland,
F9 över västkusten (bl a Göteborg), samt
F10 invid (och över) Skåne, ävensom
- att beredskapstiderna vid varje jaktflottilj skall vara: en division (12 plan) *högsta* möjliga, utan onödig materielförslitning, återstoden (24 plan) *beredskap C* (24 tim).

För att minska skadorna vid eventuella flyganfall mot våra flygbaser anbefaller ÖB samtidigt:

- att på samtliga baser — depå-, övnings- och krigsflygfält m m — en *spridd* och i möjligaste mån *dold* uppställning av flygplanen skall *förberedas*, enligt chefens för flygvapnet närmare order,
- att förberedelserna skall göras så effektiva, att övergång till den nya uppställningen kan ske snabbt; dessutom innehåller ordern föreskrift,
- att rapport om den intagna jaktflygbaseringen skall insändas snarast.

Samma dag (den 24 mars) utsänder chefen för flygvapnet sina av det föregående betingade order.

Bortsett från de större beredskapsskärpningar, som anbefalls på Valborgsmässoafton den 30 april och i juni 1944 (vid tiden för västmakternas invasion i Nor-

mandie), blir den ovan skildrade jaktflygförstärkningen m m gällande ända in i januari 1945 — då läget omsider möjliggör vissa lättnader. Kontentan av orden i mars 1944 blir:

- att F8 och F9 fortfarande skall kvarstå på sina fredsbaser Barkarby och Säve — liksom F10 på Bulltofta, dock med rätt för Skåne-flottiljens chef att för basering också utnyttja dels övningsflygfältet Rinkaby, dels ett närliggande krigsflygfält,
- att jaktflygets egna luftbevakningsstationer (jls) skall sättas ut,
- att av A-basbataljoner och flottiljdepåer för jaktflygets del erforderliga delar skall organiseras,
- att jaktflygets beredskapsgrader vid varje flottilj under dager för en jaktgrupp skall vara högsta, för en annan sådan 5 min startberedskap och för två divisioner 24 tim beredskap. Därjämte bestäms,
- att övergång till fullständig krigsorganisation skall kunna ske snarast efter order.

LÄXA FRÅN POLEN

Samma dag (den 24 mars) har chefen för flygvapnet signalledes beordrat chefen för Krigsflygskolan (F8) på Ljungbyhed att vidtaga förberedelser för snabb förflyttning av flygspirantskolans och flygkadettskolans flygplan på kort varsel till respektive Örebro civilflygfält och F16:s under organisation varande depåflygfält vid *Uppsala-Ärna*. Till samtliga flottilj- (depå-) chefer utgår också signalledes order om förutnämnda förberedelser för snabb utspridning av flygplan på eller i närheten av depån belägna, andra fält. Man minns läxan från bl a 1939 års tyska "18-dagars-fälttåg" i Polen! — Beordrade förflyttningar av ammunition m m är också i full gång.

I slutet på mars 1944 får vidare arméns militärbefälhavare order om vissa

förstärkningar av luftbevakning m m. Andra order gäller utsättande av spärrning (landningshinder) på flygfält, för att försvåra eventuella luftpufföretag mot dessa — ävensom stridsberedskapen vid staber, vid markluftförsvar och flygfältsförsvar m m.

FINLANDSFRÅGAN

Den 31 mars förekommer nya tecken på försämring i förhållandet Tyskland—Finland. De till Moskva utsända finska statsmännen *Paasikivi* och *Enckell* har den 29 mars fått erfara de hårda ryska villkoren för ett vapenstillestånd. Bl a fordras omedelbar finsk brytning med Tyskland och återgång till 1940 års gränser. Finlands president *Svinhufvud* avlider vid samma tid.

I detta osäkra läge öster- och söderut anses krigsrisken väsentligt ökad för Sveriges del. Den närmaste följden blir då en till det dubbla utökad verksamhet vid vårt strategiska spaningsflyg.

Den 31 mars på middagen ger ÖB ut högkvarterens order om denna ökade spaning. Ordern innebär:

- att i stället för det tidigare anbefallda ett företag per dygn, nu från den 1 april skall utföras två företag per dygn vid varje förband, dvs vid F11:s på Gotland, i Skåne och i västra Sverige baserade tre fjärrspaningsgrupper samt vid F3:s i Skåne för samma uppgift baserade grupp.

■ Om hur denna spaning förlöper, om våra förluster därunder i maj av fyra plan och tre flygplanbesättningar genom av tyskt jaktflyg verkätillda nedskjutningar över internationellt vatten (vid baltiska kusten och över Kattegatt) — ävensom om det fortsatta förloppet av 1944 års långvariga väckris, med dess kritiska lägen och beredskapsskärpningar på bl a Valborgsmässoaftonen den 30 april, i juni och i september-oktober, då i norr m m — meddelas närmare i nummer 5/67 av FLYGVAPEN-NYTT. ■

CAPRONI CA 313-monoplan — köpta i 1940 års nödläge från Italien, försedda med två 700 hk luftkylda, inverterade V-motorer typ Isotta-Fraschini Delta. Avsedda som bomb-, spanings- och torpedflygplan. Av det nära nittotal som anskaffades havererade ett flertal p g a fabriktionsfel. De sista "överlevande" Caproni-planen "förbrukades" såsom mål på marken vid en stor övning i stridskjutning 1945.

"I luftförsvaret kunna flygstridskrafter deltaga" ...

■ ■ Luftvärnet firar i höst sitt 25-årsjubileum som självständigt truppdrag inom armén. Försök med luftvärn hade dock börjat redan under första världskriget och tog fart under 1920- och 30-talen. ■ För dagens luftvärn är samverkan med flygvapnet — främst då med jakt- och stridsidans — någonting naturligt och självklart. ■ ■ ■

I jubileumstider är det vanligt med tillbakablickar och det kan kanske vara intressant att se hur man tänkte i samverkansfrågorna under de år då det hela började.

ÖANAD ROLL

Under 1920- och 30-talen anade man knappast den stora roll som jaktflyg skulle komma att spela i luftförsvaret. I och för sig var detta inte något anmärkningsvärt. Uppbyggnaden av ett svenskt flygvapen i modern bemärkelse hade inte mer än börjat och många såg nog fortfarande flygplanen mest som ett komplement till andra stridskrafter. Det förslag till "Instruktion för luftförsvaret" som kom ut 1934 är ganska talande

"... att i samverkan med luftvärnseskulprutepluton ur landstormen ... avvärja eller försvara anfall från luften ..." (Den unge gentlemannen längst till vänster är prins Bertil.)

i detta avseende. Följande definition står där att läsa: "Luftförsvaret omfattar luftbevakning, luftvärn samt luftskydd. I luftförsvaret kunna flygstridskrafter deltaga".

I de fall då flygstridskrafter deltog i luftförsvaret ansågs det mest rationellt att jakt och luftvärn lydde under samma chef. Betecknande för den tidens sätt att se på de båda stridsmedlen var att man närmast tänkte sig att luftvärnschefen skulle ha befäl även över jakten. I bestämmelserna för luftförsvärsövningen 1936 där bland annat en lvdv och en jdiv deltog, står att läsa:

"1:a luftvärnsdivisionen A9 uppgift är att i samverkan med en luftvärnseskulprutepluton ur landstormen och 1:a jaktdivisionen avvärja eller försvara anfall från luften mot Västerås — — — Jaktdivisionen är i och för försvaret av Västerås underställd lvdvch."

ANNAN SYN

Utvecklingen gick emellertid snabbt och några år senare hade man en annan

syn på jaktflygets roll i luftförsvaret. I "Luftförsvärsreglementer" av år 1939 är "luftvärn" och "jaktflygning" lika berättigade parter i försvaret.

Det svenska luftvärnet för 30—40 år sedan var huvudsakligen utrustat med kanoner av 7,5 cm eller grövre kalibrar. 40 mm automatkanoner som sedermera blev det vanligaste slaget av pjäser började inte införas förrän under 1930-talets sista år. Kanonluftvärnet ansågs ha god verkan upp till 5 à 7 km höjd mot dåtidens flygplan. Eftersom dessa ofta inte hade mycket större topphöjd och dessutom genom sin låga fart kunde beskutas under lång tid när de kom inom luftvärnets räckvidd fick luftvärnskanonerna en relativt sett större betydelse i dåtidens luftförsvär än det moderna eldrörluftvärnet har i dagens. Med någon överdrift kan man kanske säga, att dåtida luftvärnskanoner spelade en roll i förhållande till jakten som i dag hellre borde jämföras med luftvärnsrobotsystemens roll än med automatkanonernas. Dåtidens principer för att få ut bästa

Karlsborgsövning 1938.

samlade effekt i luftförsvaret skulle nog knappast accepteras i dag:

- "Framgår fienden i slutna formering och äro förhållandena för eldgivning i övrigt goda insättes luftvärnsartilleri i första hand;
- framgår fienden i spridd formering eller äro förhållandena ogynnsamma för luftvärnartillerield insättes jaktdivision i första hand;
- jaktdivision observerar hur den egna elden ligger och manövrerar alltid så att denna icke störes."

PEKA UT MÅL

Dagens luftvärn får en stor del av sina underrättelser om fiendliga mål från flygvapnet — främst i form av "lufor". Det känns nästan egendomligt att tänka sig att förhållandet var det omvända

Övning med strålkastare — tidigt 30-tal.

för 40 år sedan. På den tiden ingick det bland luftvärnets uppgifter att delge jaktflyget underrättelser om fienden. I luftvärnets reglementen gavs det anvisningar för hur luftvärnet skulle peka ut mål, på natten genom strålkastarbelysning, under dagen genom sk orienteringseld. (Radioförbindelser var inte alltid att lita på och därför skulle luftvärnet även kunna leda in jaktflygarens uppmärksamhet i rätt riktning genom att skjuta ett antal luftbrisader såsom ett pärlband med 300 m mellanrum i riktning mot fienden.)

Bestämmelsen om orienteringseld fanns kvar i luftvärnets reglementen så sent som under andra världskriget, men dess praktiska värde kan nog på goda grunder betvivlas.

Mycket av det som står att läsa i gamla reglementen och instruktioner kan te sig främmande för dagens läsare. Somligt har kanske rent av ett löjets skimmer över sig. Men försöker man leva sig in i hur förhållandena tedde sig på den tiden, får man en helt annan förståelse för problemen. Vi bör också komma ihåg, att mycket av det som gjordes i samverkansfrågorna en gång i tiden lade grund för den samverkan vi idag har nått fram till. Vissa principer som drogs upp för länge sedan kan även i dag te sig ganska riktiga. Eller vad sägs om följande?

- "Den växelverkan mellan luftvärnseld och luftstrid, som skall åvägbringas, fordrar — bl a för att vådabeskjutning av jaktplanen skall kunna undvikas — omsorgsfulla förberedelser i form av ömsesidig orientering."

Jämför hur jaktstridsledare och luftvärnsledare i dag orienterar varandra! ■

K Johansson